

INSTITUTIONAALISTA ETNOGRAFIAA PALVELUJÄRJESTELMÄSTÄ HUUMEITA KÄYTTÄVIEN NAISTEN KANSSA

Dosentti Elina Virokannas,
Helsingin Yliopisto
11.10.2017 MIPA – Päihde- ja
mielenterveysjärjestöjen
tutkimusohjelma

TUTKIMUKSEN TAUSTAT

- Oma taustani ja kokemukseni huometutkijana ja mielenkiinto aihetta kohtaan.
- Kuulolla olo: mielenkiintoisesta työmuodosta kuuleminen.
- Samanaikaisesti rahoituksen haku Suomen akatemiaalta hankkeelle

”Transforming welfare service system from the standpoint of women in vulnerable life situations”

- Halu tutkia erilaisten haavoittuvissa elämäntilanteissa olevien naisten ja muutoksessa olevan hyvinvointipalvelujärjestelmän välistä suhdetta.
- Tutkimushankkeen yhteisenä viitekehyksenä Institutionaalinen etnografia.

INSTITUTIONAALINEN ETNOGRAFIA

- Kanadalaisen sosiologin, Dorothy Smithin kehittämä tutkimussuuntaus, joka asettaa enemmän peruspilarit, teoreettiset lähtökohdat ja filosofiset sitoumukset tutkimuksen teolle kuin tarjoaa selkeän metodivalikoiman
- Lähtee liikkeelle yksilöiden konkreettisista elämisen ja tietämisen paikoista, joista Smith käyttää nimitystä "standpoint".
- Yksilöllisten kokemusten ymmärretään olevan vahvasti sidoksissa ympäröivään yhteiskuntaan ja siinä vallitseviin sosiaalisiin suhteisiin, joista vahvinta muotoa edustavat hallinnan suhteet eli "ruling relations".
- Hallinnan suhteilla institutionaalisessa etnografiassa tarkoitetaan sosiaalisia valtasuhteita, jotka säätelevät ja organisoivat ihmisten jokapäiväistä toimintaa, uskomuksia, arvoja ja sääntöjä.

- Suhteet rakentuvat osana hallinnollisia, hallinnallisia ja professionaalisia käytäntöjä ja muodostavat monimutkaisen yhdistelmän tieteellisiä, teknisiä ja kulttuurisia diskursseja.
- Erilaiset tekstit, kuten lakitekstit ja toimintaideologioita ja -käytäntöjä säätelevät tekstit, aktivoituvat organisoimaan yksilöiden elämää työntekijän ja asiakkaan kohdatessa hyvinvointipalvelujärjestelmässä.
- Kiinnostuksen kohdistuessa hallinnan suhteisiin vältetään jo ennestään moninkertaisesti leimattujen naisten toiminnan selittäminen ja arviointi. Fokukseen asettuu palvelujärjestelmä puutteineen.

- Miellän huumeita käyttävien ja toimeentulotuen varassa elävien naisten jokapäiväisen toiminnan lähtökohtaisesti hallinnan suhteiden säätelyinä:

- Heikko taloudellinen tilanne yhdistettynä päihteiden käytöstä seuranneisiin terveysongelmiin aiheuttaa elämäntilanteen haavoittuvuutta ja riippuvuutta julkisista palveluista.
- Määritelläänkö ”huumeongelma” rikollisuuden, terveyden, hyvinvoinnin tai sosiaalisten seikkojen ja toimeentulon näkökulmasta, vaikuttaa avun saamisen edellytysten säätelyyn.

TUTKITTAVIEN TAVOITTAMINEN

- A-klinikkasäätien koordinoima projekti, jossa yhdistetään vertaistuki ja ammattiapu.
- Tunsin osan työntekijöistä ennestään.
- Positiivinen vastaanotto ja kiinnostus tutkimusta kohtaan.
- Hyvä yhteydenpito ja molemminpuolinen luottamus.
- Ilman projektityöntekijöiden pitkäjänteistä sitoutumista ja halua auttaa tutkimusta ei olisi voitu toteuttaa!

Naisille annetussa info-kirjeessä tutkimus oli määritelty seuraavasti:

”Tarkoitukseni on tarkastella sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän toimintaa teidän kokemustenne avulla. Ei haittaa, vaikka et olisi käyttänyt viime aikoina juuri mitään palveluja, oletan kuitenkin mukana XX-toiminnassa. Jos elämässäsi on tilanteita, joissa tarvitsisit apua vaikka lääkäriltä tai sosiaalityöntekijältä mutta et jostain syystä hae apua, olet juuri oikea henkilö auttamaan tutkimustani. Tällöin kuulisin mielelläni, miksi et apua hae tai saa. Jos taas käytät joitakin palveluja (esim. Vinkkiä, terveyskeskusta, sosiaalitoimistoa), haluaisin kuulla miksi käytät kyseistä palvelua ja millaisia kokemuksia sinulla niistä on. Miten sinua on kohdeltu, mikä on mennyt hyvin ja mikä ehkä huonosti?”

- Tapaamiset käynnistyivät elokuussa 2015 ja päättyivät elokuussa 2016. Yhteensä 12 tapaamista, joista 10 nauhoitettiin tutkimuksen aineistoksi.
 - Ensimmäinen tapaaminen puistopiknikillä. Osa naisista poistui tai vetäytyi syrjään aina minun tullessani paikalle.
- Nauhoitettuihin tapaamisiin osallistui 13 eri naista ja niissä oli kerrallaan yhdestä viiteen osallistujaa. Kahdesti mukana oli viisi, kerran neljä, kerran kolme ja kolmesti kaksi naista. Yksilötapaamisia oli kolme.
 - Tietyt naiset ottivat tutkimuksen omakseen ja tulivat sinne aina kun mahdollista kavereiden kassa tai yksin. Osa halusi osallistua ainoastaan yksin ja joskus paikalle ei vaan ilmaantunut kuin yksi tai kaksi naista. Jotkut naiset jäivät puolivahingossa paikalle kertaluonteisesti ja ikään kuin ajautuivat keskusteluun mukaan.
- Aktiivisimmin osallistui yksi nainen kuudesti, yksi neljästi ja yksi kolmesti. Neljä muuta naista osallistui kahdesti. Kuusi naista osallistui kertaluonteisesti.
 - Itsetehdyt juures- ja hedelmämeheit!!!
- Seitsemään tapaamiseen osallistui sosiaalityön opiskelija, joka laati samasta aineistosta pro gradu –tutkielman (Suvi Liuski: Poikkeavuuden kategorioita huumeita käyttävien naisten ryhmäkeskusteluissa. Pro Gradu –tutkielma, Jyväskylän yliopisto, 2016).

MIKSI RYHMÄKESKUSTELUT

- Ideana oli saada naiset keskustelemaan palvelujärjestelmäkokemuksistaan mahdollisimman omaehtoisesti – tutkija saa vastauksen siihen mitä kysyy, mutta kiinnostavampaa on se, mitä naiset itse haluavat tuoda esiin ja mikä heille on merkityksellistä.
- Ryhmässä naiset kommentoivat toinen toisiaan, jakoivat kokemuksiaan ja pystyivät myös tukemaan toisiaan paremmin kuin ”ulkopuolinen tutkija”.
- Naisilla oli valta päättää mihin suuntaan keskustelut etenivät, mitä niissä jaettiin ja myös milloin keskustelut päättyivät ”täytyy lähteä tupakalle”, ”mulla on nyt menoa”, ”nyt meni rankaksi”.
- Tutkimusteemoissa pysyttiin silti, sillä naiset oli informoitu ja motivoitu jakamaan kokemuksiaan palvelujärjestelmästä.

TUTKIMUKSEN EMANSIPATORISET ULOTTUVUUDET JA HAASTEET

- Useat naiset sanoivat motiivikseen osallistua tutkimukseen halun jakaa kokemuksiaan järjestelmän epäkohdista, joko itselle tai kavereille sattuneista eriarvoisuuden kokemuksista.
- Oma ääntä haluttiin saada kuulolle ja asioihin toivottiin muutosta.
- Tutkijan oltava tarkkana, ettei anna käsitystä, joka lupailisi liikoja.
- Jo keskusteluun osallistumisesta annettiin hyvää palautetta ja koettiin voimaannuttavana.
- Yhden naisen tilanteessa lähdettiin tekemään valitusta potilasasiamiehelle.
- Silti riittämättömyyden tunne tutkimuksella asioihin vaikuttamisessa!

AINEISTOLLE ASETTAMIANI KYSYMYKSIÄ

- Millaisia merkityksiä eriarvoisuuden kokemukset naisten kertomuksissa saavat, ja miten naisten sosiaalisesti jaetut kokemukset ja hallinnan suhteet kietoutuvat tarinoissa toisiinsa.
- Millaisia autetuksi tulemisen kokemuksia huumeita käyttävien naisten keskusteluissa hyvinvointipalvelujärjestelmästä rakentuu ja miten hallinnan suhteet näyttäytyvät kokemuksia rajoittavina tekijöinä?
- What kind of treatment barriers do women face and what are the reasons for not receiving services as presented in women's group discussions?

JULKAISUT

- Eriarvoisuuden kokemuksia ja hallinnan suhteita hyvinvointipalvelujärjestelmässä. Yhteiskuntapolitiikka 3/2017.
- Rajoitettuja avun saannin kokemuksia ja hallinnan suhteita huumeita käyttävien naisten keskusteluissa hyvinvointipalvelujärjestelmästä. 2/2017 Janus.
- Muut arviointiprosessissa.